

ITXAS - ONTZIGINTZA (I)

Gure Bizkaian'n garrantzi aundikoa izan da ontzigintza, antxiñatik asi eta oraintsura arte. Gai oneri buruz zer bait esan gura dogu idazlan batzutan gure irakurleakaz batera geure Bizkaia geiago ta obeto ezagun ta maitatu daigun.

Ontzigintzaren edestia noiz asi zan jakin gura ba'dogu, ezin aitzu geinke, dakigunez, lenengo ontzigillea Noe izan zala. Jakingarriak dira Bibliak dakazen zeaztasunak. Zela-koa zan Noe'ren ontzia? Ona emen jakingarri batzuk:

- 150 metroko luzeerea edo eslora.
- 25 metroko zabalarea edo manga.
- 15 metroko goierea edo puntala.

Gaurko zama-ontziak antzeko neurriak daukez eta antzekoak dira, haita, luzeera-zabalera ta goierearen artean diran aldeak.

Antxiña ziran munduko errien artean, ontzigillerik ospetsuenak fenizioak izan ziran. Ara zer diñon Orazio erromataren olerkari ospetsuak Odisea deritxon liburuan: "Badatoz fenizioak, itxas-ontziak egiten ospetsuenak". Eta Ejipto hera be Kristo'ren aurreko amabost gizalditan Lur-Arte deritxon itxasoan nagusi izan zan.

Azkenengo 200 urteak baiño lenago, itxas-ontziari indar egiteko bide bi baiño ez ziran ezagutzen: oialak eta arrau-nak.

Aldi guzti orretan ontziak zelan egin ikasteko ez egoan beste biderik gurasoak curen semeai emoten eutsen irakatsia baiño. 1772n. urtean sortu zan Erriberan lenengo ontzigintza. Jorge Juan eritxon ontzigillea il eta urrengo urtean. Or ; si zan aurrerapena eta 1807n. urtean Robert Fulton'ek egin eban lurren-indarrez chillan lenengo ontzia: Clermont eukan izena, York- Barri'tik Albany'ra egiten eban osterea eta 100 norki eroan eikezan. Baiña oraindiño urteetan oiala izango da indargille nagusia itxasoan.

XIX gizaldira arte ontziak zurezkoak ziran eta gizaldi onetan asi ziran burdiña be sartzen ontziak egiteko, baiña 1915n. urtera arte ez zan sartu ontzietara Diesel motorra. Aurrerapen bi oneikaz eta gudarako bear izan ziran aurrerapenakaz, ontzi askoz aundiagoak eta sendoagoak egitea lortu zan. Oraintsu, gaiñera, kisi edo nuklear -indarrak aurrerapen aundiagoak egiteko bideak zabaldu dauz, langille gitxiago bear da eta ondoren aundiagoak ateraten dira.

Ona emen zelako itxas-ontziak aitatuko doguzan lan onetan: 1) Meatzak, garauak eta arroria eroatekoa. 2) Garauak edo aleak (gaña, artoa eta olakoak) eroatekoa. 3) Gas urtua eta otza eroatekoak. 4) Euren barruan itxas-ontzi txikiagoak daroezanak, gero errezago gaia banatzeko. 5) Kamioak-eta barman eroatekoak. 6) Ferry'ak barruan berebillak, kamioak eta notiñak eroatekoak. 7) "Trampa"

deritxenak: oneik edozein zama eta edozein tokitara eroan leikee.

Noiztik ekin dabe bizkaitarrak ontzigintzan?

Ez da gauza erreza jakitea. Ziur dakigu XIII gizaldian Bizkaia'n ontzigintzak indar aundia eukala. II1 Fernando erregeak Sebilla eskuratzeko, Bonifaz gure almiranteari agindu eutson ontzidi bat egiteko.

XIV gizaldiaren asieran, Bilbao'n San Nikolas eleizatik urrean, ontziak itxasoratzeko tokia egoan. Eta gizaldi orren barruan ontziak egiten ziran Portugalete'n, Lekeitio'n, Ondarroa'n, Bermeo'n, Plentzia'n eta Laida'n. Eta XV gizaldian Zorroza'n, Sestao'n, Ripa'n eta Basurtu'n. Bizkaitarrak bizkor ebiltzan balearen billa naiz gudaketan euren itxas-ontziakaz. I495n. urtean Bilbao'ko Udaltatzak agindu au emon eban ontziak itxasoratzeko: "Marabedi larregi txautzen dala eta zarata ta izkanbilla larregi izaten dala itxas-ontziak itsasoraten diranean".

Bizkaia'n orduan egiten ziran ontziak benetan sendoak ziran, beste iñongoak baiño sendoagoak, erabilten zan zura bertoko aritzena zalako.

Bizkaia'n izan ei zan lenengoz ontzien auditasuna adierazteko curen barruan zenbat tonel sartu leikezan esaten zan lekua eta ortik etorri ei da "tonelada" k izena. Izen au gaur mundu guztian erabilten da.

Asieran ontzigintzan Bermeo izan zan nagusi eta XV gizaldian Bilbao'k irabazi eutson. XVI gizaldian, ostera, Portugalete'k kendu eutson nagusitza ori Bilbao'ri.

Kolon mundu barriaren billa joateko ontziak Bizkaia'n egin ziran baiña gero ontzi orreik gudarako artu ebazan erregeak. Bigarrenez joan zanean. Bizkaia'n egindako ontziakaz joan zan.

Isabel erregiñeak Ameriketa'ra joan etorriak egiteko Karabela bat eta beste bost ontzi eskatu ebazan Bizkaia'ra eta bete zazpi ontzi Juana bere alabea Flandes'era joan zanean.

Ontziak, eta batez be bale-ontziak Bizkaia'n eukan garrantzia ikusteko begiratu Lekeitio, Mundaka, Bermeo, Ondarroa, Plentzia ta Portugalete'ko ikurdiak: Guztiak dauke balea.

Burdin-lana bizi-bizi egoan Bizkaia'n XVI gizaldian: Or egin ziran Magallanes'en ontzietako izkilluak eta oletan egiten ziran ontziak egiteko bear ziran untzeak, aingurak eta burdin-gai guztiak. 300 ola egozan Bizkaia'n.

XVIII gizaldian asi zan nagusitasun au galtzen, batez be makallaua ta balearen arraintzarako aukera kendu euskue-nean. ■

OLAZAR'tar Martin'ek

OARRA: Idaz-lan oneitan agiri diran jakingarriak Bizkaia'ko Aurrezki -Kutxak argitaratutako "Colección de temas vizcainos" en 1975"ko jorraillean Jose Antonio Azedo'k agertu eban lanetik artuta dagoz. Ez da itzulpena.